

LANGØYTANGEN FYRSTASJON's HISTORIE.

Helge Ødegård
Fyrbetjent 1966 - 1990

Fyrkomiteen var på befaring i 1828, de bestemte da å anlegge et fyr på sørenden av Langøya. Samme komité bestemte også om fyr på Jomfruland. En ny komité var på befaring i 1835 for å bestemme nøyaktig sted der fyrene skulle ligge. Jeg tror område der fyret skulle plasseres ble kjøpt det året,

Fyrkomiteen av 1828 hadde forslått et kystfyr på Jomfruland og et mindre havne- og ledfyr på Langøytangen. Komiteens begrunnelse for bygging av to fyr var slik: Det gjaldt for fartøyene dels å komme saa meget som mulig til luvart og til dels at unga den sydfra mot Bugten i Cristianiafiorden sterkt innsettende strøm. som vesten for Cristianiafiorden forener sig med den fra Kattegat kommende strøm og derfor søger strekt på Land vestenfor Jomfruland.

Vi som lever i dag kan vanskelig forstå hvorledes det var navigere på kysten i den tid. Der var knapt et lys å se, folk måtte spare på alt og lys var dyrt. Lyskilder var talglys eller fisketran, på mine kanter av landet vart det ofte brukt ordet "lyse" om tran. Det var brukt minst mulig lys, folk gjekk til sengs når det ble mørkt og stod opp når hanen gol og dagslyset kom. Så om natten lå kysten mørk. Å komme inn på Langesundbukta i sterk sørlig vind med seilskip var livet til låns. Det var ikke lett å krysse seg ut fra land igjen. Fyrkomiteen av 1828 var viktig, der må ha vært dyktige fagfolk med i denne komiteen.

Dette med fyr og sikring av skipsfart var nok viktig i den tid. I 1828 var det bare 14 år etter vi hadde hatt krig med England og Sverige, i denne krigen mistet Norge mye av sin handelsflåte. Men dette med fyr viser at skipsfarten var kommet godt i gang igjen etter krigen. Det viser også at regjeringen satset mye på skipsfarten. Vi som har lest om fattigdommen i vårt land på denne tid, er litt forundret over at de hadde råd til bygging av to fyrstasjoner på samme tid.

Det ble bevilget penger på statsbudsjettet til fyr på Jomfruland og på Langøya i 1836, 1837, 1838 og 1839. Arbeid med bygging av Jomfruland tok til i 1837, arbeid på Langøytangen ble nok startet samme år. Jomfruland fyr ble nok litt kostbar, der var til dels 70 mann i arbeid på samme tid, men dette var også et svært viktig fyr. (Svenske forskere mener navnet Jomfruland kommer av at sjøfolk bad til Jomfru Maria når de passerte Jomfruland, eller det kan ha tilknytning til havfrue, på svensk heter havfrue sjøjungfru.) Langøytangen var nok ikke så kostbar, men den var bedre utstyrt enn vanlig ledfyr på denne tid. Der ble anskaffet et 6. ordens linseapparat, dette ble plassert i et tretårn som var bygget inntil bolighuset. Lyskilde for fyret var i de første år en såkalt argan-lampe. Det var det som senere i folketale ble kalt rundbrenner. En italiener oppfant denne rundbrenneren i 1783, før var der bare flatbrennere: Det vil si, flate veker isteden for de runde vi er vant med. For å øke lysstyrken kunne en bruke flere veker den ene utenfor den andre, helt opptil 5 veker var i bruk. Da der skulle ansettes fyrvokter på Langøytangen, skrev fyrdirektøren: "Da innretningen bliver vanskeligere at behandle end en del af de øvrige ledfyr, bør det som oppasser ansettes en mand af bedre oppdragelse med benevelse fyroppasser og med 200 spesidaler i lønn. Dessuten bør han have det nødvendige til en "tjenestekarl", som han selv antager og viss lønn kan settes til 70 spesidalar årlig." Det var også bestemt at fyroppasser på Langøytangen skulle stå under tilsyn av fyrforvalter på Jomfruland, dette opphørte i 1881.

Langøytingen og Jomfruland fyr vart tent på samme dag, den 1. oktober 1839. To fyr tent på samme dag, på denne farlige kyststrekningen. Nå kunne sjøfarende se hvor de var på kysten. Dette er nok en av de største gaver kystbefolkningen i Telemark har fått, ikke bare for Telemark, men for alle sjøfarende var dette viktig.

Første fyroppasser på Langøytingen, (J. P. Hegnanger), ble i 1853 avløyst av Svend Norby som da var 74 år gammel, Svend Norby søkte avskjed i 1862, 83 år gammel. Norby fikk beholde sin lønn livet ut, men det kunne ikke bli så mange år. I alt var der 11 fyrmestere ansatt på Langøytingen fyr i løpet av de 151 år fyret var befolket. Yngvar Salvesen var fyrmester på Langøytingen i 34 år, de fleste som kom til Langøytingen ble der i mange år. Langøytingen fyr var nok en av de bedre fyrstasjoner.

Her var det kort veg til "byen", og stort sett bra vær. Det var få dager i året en ikke kunne slippe barna ut av huset, dette var et problem på mange fyrstasjoner andre plasser i landet. Vi fryktet ikke så mye dårlig vær, det var få dager vi ikke kunne komme i land på grunn av sterk vind eller grov sjø. Nei det var isen som var den store plagen. Isen kunne skape vansker så tidlig som slutten av desember.

I 1853 fikk våningshuset et tilbygg, der ble det nytt kjøkken, et kammers og pikeværelse. Dette ble senere revet. I 1864 vart landingsstedet forbedret med en 15 meter lang tømret og steinfylt trebrygge. I 1893 ble langingen forbedret igjen, da med en sementert brygge, senere også naust. I 1891 ble der flere forbedringer på stasjonen. Tårnet ble fornyet og forhøyet. Den gamle fyrbygningen ble utbedret. Et utskiftet fyrapparat frå Svenner fyr ble installert, men med nye petroleumslamper. Fyret ble skjermet med flere fargete og klippende sektorer. Et horn tåkesignal med maskin ble installert i nytt maskinhus. Nå ble det mye mer arbeid for fyrmesteren, så året etter ble det ansatt en fast assistent, i 1913 ble det bygget assistentbolig. I 1939 ble det bygget ny bolig for fyrmesteren. Fyret fikk også elektrisk kraft, nødaggregat ble montert. Fyrbetjeningen ble "oppgradert" og fikk høyere lønn. I 1952 eller 1953 fikk Langøytingen øket bemanning, der ble da fyrmester og to fyrbetjenter. Ny bolig for fyrbetjent ble bygget.

I 1924 fikk fyret utkikksvakt for tollvesenet. Dette på grunn av mye smugling, stort sett var det tyske båter som låg utenfor grensen og solgte sprit. Denne utkiken hadde betjeningen helt til 1978. Vi rapporterte inn til tollvakta alle skip som kom frå utlandet, vi fikk også varsel om båter som vi skulle holde spesiell utkik etter. Det hendte mindre båter tok om bord alkohol på Helgoland. Vi så en slik båt som gikk til Helgeroa, tollvakta var ute så vi fikk ikke forbindelse. Da vi fikk kontakt med tollvakten og de drog til Helgeroa kom de litt for sent. Båten var gått før de kom dit og spriten var også vekk. I 1968 fikk vi også losvakt, da fikk vi radar og VHF. Vi gikk på kurs og lærte om radar og VFF, fikk sertifikat på begge deler. Vi rapporterte til losskøyta når vi så skip som kom med losflagget. Vi fikk også mye forbindelse med skipsmegleren, det var telefon om båter som var ventet og rapport tilbake når båten var på veg inn. Skipshandlere fikk også telefon om skip på veg inn, så den kunne til tider bli litt travelt. Losvakta utviklet seg så vi nesten ble en trafikkentral. I 1970/71 fikk Langøytingen tilknytting til Meteorologiske. Vi sendte inn 4 værobservasjoner pr. døgn. Det var skyer, vind, temperatur og nedbør.

Tidlig i 1970 åra ble stasjonen omgjort fra familiestasjon til tårnstasjon. Der ble da ansatt en mann til og vi fikk ny ordning 2 mann på vakt og to fri, nesten like mye fri som folk i

Nordsjøen. Langøytangen hadde en ordning med 2 uker på vakt og to uker fri. Langøytangen fyr ble fullautomatisert i 1990. Automatiseringen skapte lite problem for de fleste ansatte på Langøytangen fyr. Fyrmester Nilssen og fyrbetjent Helge Ødegård ble pensjonert, Fyrbetjent Gunnar Rogn var syk. Det ble bare fyrbetjent Alf Rognsvåg som måtte flytte til et annet fyr, han ble fyrmester på Lindesnes fyr.

På fyrstasjoner der også familier bodde kunne der til sine tider bli litt "trubbel". Jeg tar med en historie fra Langøytangen og Langesund. A. G. Haraldsen fikk en medalje for redningsdåd av kongen, da han var slottet for å takke spurte kongen om han kunne tenke seg en jobb på land. Haraldsen kunne tenke seg jobb i fyrvesenet eller tollvesen. Kongen ringte til fyrdirektøren og da var stillingen som fyrbetjent på Langøytangen ledig. Haraldsen fikk denne jobben. Men der ble visse vansker, hver gang kona til Haraldsen ville bruke klesrulle nektet kona til fyrmesteren henne dette, rullen var til felles bruk. Haraldsen søkte fyrvesenet om lån til innkjøp av klesrulle, jeg tror han fikk innvilget dette lånet. Det kan også være Fyrvesenet gikk til innkjøp av en klesrulle ekstra, det var to klesruller på Langøytangen fyr. Jeg vil nok også tro der var andre vansker enn klesrullen. Fyrstasjoner var et lite samfunn og ofte mye isolert, så der kunne være svært gode forhold, men også ofte det stikk motsatte.

Krigen i 1939 - 1945 fikk også følger for Langøytangen. Der ble plassert nøytralitetsvakt på fyret i 1939, Øvind Hansen fra Langesund ble plassert der sammen med 3 andre marinefolk. Øvind Hansen var marinegast om bord på et av "panserskipene, da der kom tilbud om nøytralitetsvakt på fyrstasjoner. Hansen søkte på dette og fikk tildelt Langøytangen fyr. Da krigen i sør Norge tok slutt i 1940, kom tyskerne til Langøytangen, de ble på fyret til krigen sluttet 8. mai 1945. Fyret ble slukket 9. april 1940 og ble visstnok ikke tent før 9. mai 1945. I en journal fra den tid står der: "Fyret tent for første gang på 5 år og jeg tror der stod 31 dager". Vi leverte inn alle skriv som var på fyret da dette ble automatisert, de fleste skriv leste vi.

Her var mye av offentlig interesse. Der var også gjestebok, mange gjester hadde fine titler, det var nesten som å se gamle gravstøtter. Da ble bestemt at Chrtiania skulle forandre navn til Oslo var der til dels sterk motstand mot dette. I gjesteboken stod der mye om dette navneskifte.

Teknisk data.

Lysets høyde over havet er 18, 5 meter, lysvidde 13, 5 nautiske mil Lyskarakter: 3 hvite og 5 fargede sektorer.

Tåkesignal: Klokke i 1886, den er nå på Figgeskjær, i 1913 horn, i 1953 tyfon. Radiofyr i 1957, rekkevidde 20 nautiske mil.

Der har vært 13 fyrmestere på Langøytangen fyr: Det var:

Hegnander, J. P. 1839- 1853

Nordby, Svend 1853- 1862

Jensen, Mickael 1862- 1899

Jebe, Kari Werner 1889- 1892

Abrahamse, Anton 1893- 1910

Sømme, Torcieir 1910- 1913
Johansen, Kari J. 1913- 1923
Haraldsen, G. A 1923 - 1929
Salvesen, Yngvar 1929- 1963
Johnsen, Karl J. 1963- 1979
Nilssen, Elias 1979- 1990

Arbeid på fyret.

Vår sommer og delvis høst var det vedlikeholdsarbeid i tillegg til vaktene. Sen høst og vinter var det stort sett vaktarbeid. På Langøytingen var der forholdsvis mye tåke, det var den tåkeluren som hadde flest timer tåkekjøring i landet. Vi hadde år der tåkeluren ble kjørt over 1500 timer. Men dette bedret seg etter som industrien lenger oppe i fjorden ble renere, så den siste tid før stasjonen ble fullautomatisert lå vi omtrent på samme nivå som fleste fyrstasjoner.

Om vinteren kom rådyrene ut mot fyret for å finne mat, de ble utrolig tamme. Vi kunne gå forbi dem på få meters hold uten de reagerte. De følte seg nok trygge. Grevling hadde vi også på stasjonen de siste årene.

Vi fikk også walkie-talkie på den var det mye rart å høre i lyse sommernetter når alkoholen begynte å virke.

Vårt arbeid ellers var mye informasjon om vind og sjø. Dette spesielt vår og sommer, der var mange som gjerne skulle råd om forhold på Rognsfjorden. Men når folk ringte fredag morgen med spørsmål om forhold på sjøen lørdag var det litt vanskelig. Vi pleide å be dem ringe lørdags morgen. Båter som var savnet kunne det også bli spørsmål om. Fikk politiet melding om båter som ikke var kommet tilbake til avtalt tid ringte de alltid ut til oss. Vi satt der og hadde god utsikt til sjøen. Så ofte kunne vi være til hjelp.

Fyrinstinkt?

Fyrmester Salvesen fortalte følgende: Far var fyrmester på Røversholmen fyr. Jeg hadde vært til sjøs og kom hjem til Røversholmen. En kveld tilbød jeg meg å ta vekten for far, jeg satt i vaktrommet. Det var en stille fin kveld med litt regn. Etter hvert ble det litt dugg på fyrvinduene, jeg løftet på sektorglassene og tørket av duggen. Men glemte å sette sektorglassene på plass. Plutselig stod far i døren til vaktrommet "Er alt i orden", spurte han. "Alt OK", svarte jeg. Men da far så vi hadde blank sektor over Blokksene ble han helt hvit i ansiktet, han sov ikke resten av natten. Det gikk godt, ingen grunnstøtte på Blokksen den natten selv om fyret hadde blank sektor over dette farlige skjæret en stund. Vi begge to takket gud, det kunne ha gått riktig galt. Men hvorfor våknet faren på dette tidspunkt? Har vi et nedarvet instinkt?

Langesund 28. 04. 2003
Helge Ødegård